

Antti Salminen & Tere Vadén

ELO JA ANERGIA

Tämä on näyte.
Osta koko teos osoitteesta netn.fi.

niin & näin
Tampere 2018

© Antti Salminen & Tere Vadén &
Eurooppalaisen filosofian seura ry

ISBN-NUMERO
978-952-7189-30-6

KANSI
Pasi Romppanen

KANNEN KUVA
'CERN weasel' - stone marten (*Martes foina*), juvenile female,
complete electrocuted specimen with some burnt hair in a tube;
20-11-2016, France, Rhône-Alpes, Ain, Saint-Genis Pouilly,
CERN point #2 (collection Natural History Museum Rotterdam, cat-
alogue number NMR 9990-003507). Photo/Valokuva Kees Moeliker.

TAITTO
Susanna Laurola

PAINOTYÖ
Tallinnan kirjapaino-osakeyhtiö,
Tallinna 2018

KUSTANTAJA
Eurooppalaisen filosofian seura ry

Suomen tietokirjailijat ry on tukenut teoksen kirjoittamista.

SISÄLLYS

ESIPUHE	. . . . .	7
LUKU 1: ELOKYSYMYS	. . . . .	15
LUKU 2: FOSSIILISYNTAKSI	. . . . .	73
Jyrsijät rinteellä	. . . . .	74
Virrat ja varannot	. . . . .	78
Eksergia, anergia, lämpö	. . . . .	86
LUKU 3: ANERGIA	. . . . .	91
Uhrilahja	. . . . .	92
Eksergiset resurssit ideologiana.	. . . . .	96
Anergian unohtaminen	. . . . .	108
LUKU 4: HAASTO	. . . . .	135
Luontoa ei voi täydellistää	. . . . .	136
Eläin haastaa	. . . . .	144
LUKU 5: VASTAUS	. . . . .	163
LIITE: LUONNONTIETEEN KÄYTTÖOHJE	. . . . .	182
KIRJALLISUUS	. . . . .	199

ESIPUHE

Tätä kirjoitettaessa on kulunut puoli vuosikymmentä teoksemme *Energia ja kokemus* ilmestymisestä. Näinä vuosina energia- ja materiavauraan eliitin, johon vaikkapa läntispohjoinen keskiluokka lukeutuu, normaalielämä on säilynyt neuvottelemattomissa, siinä missä planetaariset tunnusluvut osoittavat yhä kiihtyvään romahdussuuntaan. Usko fossiililla polttoaineilla pystytetyn ja uusinnetun moderniteetin edistyskertomuksiin vaikuttaa edelleen liikuttavan horjumattomalta. Eritoten vaurilla maailmankolkilla tieteellisen konsensuksen ja kokemuksellisen normaalin ristiriita voisi tuskin olla räikeämpi. Ristiriidan ylläpitoon tarvittavan fossiiliporvarillisen humanismin hegemonia on sivilisaatiohistoriallisestikin tarkastellen ennenkuulumattoman hybrinen: ensimmäistä kertaa tietyn ihmisryhmän käsitys hyvästä elämästä ja keinot siihen pääsemiseksi näyttävät riittävän romauttamaan kokonaisen planeetan elinolosuhteet ennakkoimattomaksi ajaksi.

Energia ja kokemus väitti, että fossiilisten polttoaineiden laajamittainen käyttö on muuttanut kokemuksen kokemuksesta, ihmisenä olemista. Fossiilinen energia ei ollutkaan pelkkä väline energiasta riippumattomiin päämääriin, vaan uitti (ala-)aineellisen vaikutuksensa ihmisen korkealentoisimpiin

abstraktioihin asti. Elämän arki teollisissa yhteiskunnissa muuttui, ihmisen käsitys itsestään muuttui, luonnontieteelliset kuvaukset energian ja työn suureista muuttuivat – kaikki tavoilla, joihin osallisena on fossiilisten polttoaineiden ihmisestä riippumaton tietynlaisuus. Fossiilisten polttoaineiden kaikkiallisuus ja perustavuus modernille kokemukselle tarkoittaa siksi myös, että niistä luopumisen tulee tapahtua limittäin usealla tasolla käsitteellisestä kokemukselliseen, jokapäiväisestä historialliseen, käytännöllisestä metafyyssiseen, epistemologisesta ontologiseen. Voidaan vain toivoa, että siinä missä laajamittainen rauhanomainen yhteiskunnallinen siirtymä jälkifossiilisiin oloihin alati viivästyy, jokapäiväisen elämän ”defossilisointiin” tarvittava eksistentiaalis-kokemuksellinen murros saa ytyä yhä lisääntyvästä kitkasta.

Nyt sidomme limittäisyydet kahteen kimppuun, eloon ja anergiaan. Elo on askel – eteen, taakse, sivulle, miten vain – elämästä. Askel otetaan yhteyksien luomiseksi ja erottelujen purkamiseksi. Tarvitsemme eloa päästäksemme kappaleistumattoman ja olioutumattoman energiakokemuksen äärelle. Näin yksinkertaisesti siksi, että nyt kun ihmistoimien omasta mielestään objektiiviset ja subjektien vapauksia kunnioittavat hyödylliset pyrkimykset (suuri osa taloudesta, teknologiasta, luonnontieteistä) aiheuttavat kohtuutonta objektiivista tuhoa ja subjektiivista kärsimystä, on selvää, että objektit ja subjektit on tullut tehtyä ja jaoteltua väärin. Tarvitsemme eloa myös lähestyäksemme ihmiselle tuntuvaan elon jatkuvuutta, esimerkiksi niihin suuntiin, joita kutsutaan ”eläimeksi” ja ”luonnoksi”. Ihminen ei ole elossa yksin, eikä yksin tehdessään tuhoa ja kärsiessään siitä.

Ennen termodynaamista energiateoriaa elämä ja elo ovat energian, työn ja voiman lähteitä ja kotikäsitteitä. Termodynaaminen käsitys osuu yhteen fossiilisten polttoaineiden

nousukauden kanssa. Niin termodynaamisesta käsitteellistyksestä kuin fossiilimodernista elämästäkin hukkuu siksi käsitys energiasta, joka on hyödytöntä, tarkoituksetonta, työtä tekemätöntä, mutta silti energiaa – hukkuu käsitys ja kokemus *anergiasta*. Anergia ei ole työssä hukkaantuva energia, koska se ei ensinkään tule mukaan hyötyä ja hukkaantumista laskevaan yhtälöön. Jos elon kokemuksellinen ja käsitteellinen tavoite on ujuttautua jatkuvuuksiin, anergian tehtävä on laventaa energian maisemaa niin, että sen ”hyödyllisen” työn yöpuoli hahmottuu nykyistä paremmin, samalla kun anergeettinen kosmos suhteellistaa koko yö- ja päiväpuolen, plus- ja miinuksen, hyödyn ja hyödyttömyyden.

* * *

Jos jätetään huomiotta läpihybrinen oletus, että teollinen sivilisaatio voisi jatkaa suurin piirtein samoin kuin tähänkin asti, vastaukset kiihtyvän luonnontuhon tilanteeseen jakautuvat tätä kirjoitettaessa kahteen päähaaraan, trans- ja post-humanistiseen.

Transhumanistisesta vastauksesta seuraava reaktio on sangen suoraviivainen ja sopii vähintäänkin pääpiirteissään vallassa olevan teknokraattis-naftistisen¹ ideologian pirtaan. Jos kerran on niin, että ”vanha luonto”, johon ihmislaji syntyi, on tuhoutumassa, on ihmisen syytä ottaa koko planeetan ja erityisesti biologian uudeksiluomisen tehtävä vakavasti. Vanhan luonnon ikävin tarjous ihmiselle on kärsimys ja kuolema. Siksi on syytä ponnistella erityisesti näiden poistamiseksi. Kenties ihmisruumista voidaan parannella ja laajentaa niin,

---

1. ”Naftismi: Mikä tahansa ajatussuunta, jossa uskotaan yleispäteviksi ja pysyviksi ilmiöitä, jotka ovat tosiasiallisesti seurausta fossiilisten polttoaineiden, erityisesti öljyn, laajamittaisesta käytöstä” (Salminen & Vadén 2013, 200).

että elinikä pitenee huomattavasti. Kenties ihmismieli voidaan erottaa ruumiista kokonaan ja saattaa toiseen, vaikkapa keinotekoiseen kehoon niin, että riippuvuus satunnaisesta tomumajasta häviää.

Tässä mielessä transhumanismiksi voidaan laskea myös pyrkimykset, joissa ihminen ottaa haltuunsa koko planeetan ekosysteeminä ja tekee sille suunnitelmallisesti mitä tarkoituksenmukaiseksi näkee, esimerkiksi ilmastonmuokkausteknologioiden (*geoengineering*) avulla. Myös tässä ihmisen laji-luonne ”vanhassa luonnossa” katoaa, ja hänestä tulee oman ei-inhimillisen perustansa valtias. Tällainen transhumanismi voi olla pehmeämpää, jolloin ei vaadita tai edellytetä ihmisruumiin muokkausta tai mielen irrottamista eläimen kehosta. Planeetan hallinnointi kokonaisuutena voi perustua myös erilaisiin sosiaalisiin tai poliittisiin teknologioihin. Kovemmissa muodoissaan planeetan hallinta vaatii ihmiseltäkin kehon muokkausta, laajentamista, parantelua.

Lähellä transhumanismia on ajatus kiihdyttämisestä, akseleraatiosta.² Tarkoitus on lisätä joidenkin inhimillisten ponnistusten, kuten tieteen, teknologian ja suunnitelmallisen resurssienkäytön vauhtia. Toivotaan, että vauhdinlisäyksellä ylitetään nyt ratkaisemattomilta näyttävät ongelmat tai

---

2. Ks. Mackay & Avanesian 2014. Akselerationismin Deleuzen ja Guattarin intensiteettejä korostavasta myöhäisajattelusta pontimensa ottava perusajatus voidaan tiivistää: myöhäiskapitalismia kiihdyttämällä on mahdollista ylittää se tai ainakin saada aikaan nykyistä mielekkäämpiä poliittisia mutaatioita. Nyt on vain niin, että ne (fossiili)energiat, joita myöhäiskapitalismi kaikkein mieluiten käytti rikkaimpien rikastuttamiseen, ovat ehtymässä. Vaikka antihumanistisessa kiihdyttyvyydessä olisikin ideologista kiehtovuutta, sillä ei ole uskottavaa energeettistä perustaa. Energeettinen pohja puuttuu niin vasemmisto-akselerationismilta, joka uskoo suunnitelmalliseen ja tieteelliseen resurssienhallintaan singulariteettia lähestyvän tekoälyn ja kyborgiuden avulla, kuin oikeisto-akselerationismiltakin, joka painottaa ei-inhimillisten takaisinkytkentöjen voittoa liian-inhimillisistä rajoituksista.

suorastaan päädytään pakonopeuteen, jolla vanha maailma jätetään taakse. Jos Maa on vaikeuksissa, perustetaan kolonioita Marsiin...

Posthumanistinen vastaus kääntyy jokseenkin päinvastaiseen suuntaan. Lähtökohtana on aavistus, että ongelmat juontuvat inhimillisen tiedon ja politiikan itsekkyydestä ja kapeakatseisuudesta, vanhan luonnon toiseuden ja ei-inhimillisen laiminlyönnistä. Posthumanismi etsii lisää viisautta ei-inhimilliseltä, esimerkiksi toisilta eläinlajeilta tai aineellisesta maailmasta. Uusi materialismi tai uusmaterialismi vuorostaan korostaa esineiden ja objektien vaikutusta ja jopa ensisijaisuutta subjettiin ja subjektin mieleen ja toimintaan verrattuna. Kriittinen ajattelu, tiede ja taide suunnataan paljastamaan näitä aineellisia vaikutuksia, aineen omaa painavuutta ja pystyvyyttä, joka ei tyhjenny subjektin, ihmistojen tai -ajattelijan, representaatioihin, käsitteisiin ja tarkoitukseen.

Karkeasti sanottuna transhumanistinen suuntaus luottaa inhimillisiin ja ihmisperäisiin kykyihin ja pyrintöihin, joista on otettava paras irti, kenties vielä kokemattomalla voimalla, jotta ratkaisut löytyvät. Posthumanismi nimensä mukaisesti on valmis hylkäämään ainakin jotakin inhimillisestä, inhimillisen keskeisyydestä, jotta löytyisi uusia (tai uusvanhoja: posthumanismi voi ottaa osviittaa esi- tai ei-moderneista ihmiskulttuureista) tapoja asuttaa maapalloa.

Humanismi tarkoittaa niin transhumanismille kuin posthumanismillekin täsmällisesti määrittämätöntä, mutta kuitenkin kohtalaisen helposti tunnistettavaa käsitystä, jonka mukaan ihmisen maailmassa ihminen on tärkeintä ja ihmisen pyrkimykset parantaa ihmiselämää ovat ensisijaisia. Transhumanismille ihminen on niin tärkeä, että hänet kannattaa parantaa biologisesta elämästä. Posthumanismi puolestaan

uskoo, että rikkaampaan elämään voidaan päästä luopumalla ainakin osasta ensisijaisuudesta.

Tässä karkeassa kahtiajaossa seuraamme pääosin posthumanistista aavistusta, jo yksin siksi, että käsityksemme mukaan ihminen ei ole koskaan, inhimillisimmilläänkään, ollut pelkästään ihminen. Ihminen on myös ainetta, myös henkeä, myös eläin, myös kokonainen eläinten ja elottoman aineksen enemmän tai vähemmän symbioottinen tarha. Jos halutaan kumartaa luonnontieteiden ja naturalismin suuntaan, tarhuutta voidaan perustella viittaamalla esimerkiksi siihen, miten suuri osa ihmisyksilön painosta koostuu bakteereista ja muista mikrobeista, ja miten tämä holobionttisuus luonnehtii kaikkia eläimiä ja kasveja. Ja mistä aine luihin, vereen ja lihaksiin tuleekaan, jollei tähdistä?

Aineellisuus ja eläimyys koskee erityisesti kieltä ja kulttuuria, kaikkea sitä, mitä toisinaan pidetään seikkoina, jotka erottavat ihmisen eläimestä. Kieli on myös ainetta, myös eläintä. Samoin mieli, kokemus, ajattelu. Ehkä ”esihumanismi” sopisi myös nimeksi tälle näkemykselle, jonka mukaan ihminen jatkuu ei-inhimillisestä, niin kivi-, kasvi- kuin eläinkunnastakin. Ihmisellä, kuten kivellä tai kasvilla, voi toki olla ainutlaatuisia piirteitä, joita ei jatkumossa muualla esiinny, mutta nämä erottavatkaan ainutlaatuisuudet eivät poista jatkumoa, varsinkaan koska ne useimmiten nojaavat yhteen tai useampaan jatkumon elementtiin.³

---

3. Ainutlaatuisuudet voivatkin olla toisaalla, kuin usein kuvitellaan. Mitä enemmän esimerkiksi eläimiä on tutkittu vailla humanistisia ennakkoluuloja, sitä useampi inhimillinen ainutlaatuisuus on osoittautunut jaetuksi. Eläimillä on symbolista kieltä (Arnold & al. 2008, Arnold & Zuberbühler 2006), eläimet surevat kuolleitaan, yhden eläinlajin sisällä on erilaisia kulttuurisesti opittuja työkalu-käytäntöjä (toisin sanoen pieniä kulttuureja, Whiten & al. 1999), eläinten geneettinen evoluutio ohjautuu osittain kulttuurierojen perusteella (orcat eli miekkavalaat, Foote & al. 2016), ja niin edelleen.

Kivi-, kasvi- ja eläinkuntaa yhdistää *humus*, maa.⁴ Kenties: humismi.

Ehdotuksemme koskevat näin ollen posthumanistisen luopumisen ja uudelleensuuntautumisen ehtoja ja muotoja, jotka voisivat reitittää merkityksellistä siirtymää jälkifossiiliin oloihin. Sillä ihminen ei koskaan ollut vain ihminen, vaan aina myös kiveä, kasvia, eläintä. Ihminen ei koskaan ollut vain aineettomuutta fantisoiva mielensä, vaan kuoleva elämä. Tästä kielen ja mielen elävyydestä ja kuolevaisuudesta aukeaa väylä ihmisen ja hum(an)ismin tarkasteluun hetkellä, jolloin ihminen näyttää eläinten tuholta ja ihmisen käyttämä energia elämän kielloilta. Toisaalta elokysymyksestä aukeaa myös posthumanismin kritiikki ja tuon kritiikin seuraaminen rajalle, jolla ei-inhimillisen ja inhimillisen, subjektin ja objektin, ylimalkaan olennoimismetafysiikan kyseenalaistaminen mahdollistuu.

* * *

Ensimmäisessä luvussa tämän kyseenalaistamisen tarvetta ja lähtökohtia avataan kysymällä eloa, jossa inhimillisen ja ei-inhimillisen sekä elävän ja elottoman materian kahtiajaot hajoavat ja osoittautuvat vahingollisiksi ennakkoluuloiksi. Ja toisinpäin: yhtäältä inhimillisen ja ei-inhimillisen ja toisaalta elollisen ja elottoman yhteys luo merkityksellistä jatkuvuutta.

---

4. Ja mitä on humus: pääasiassa bakteerien ja sienien elimistöissä tunnistamattomaksi jauhautunutta elävän-kuollutta eloperäistä massaa. Humus on paradigmaattinen esimerkki asiasta, joka on monenkertaisesti *luotu* (ks. 1. luku). Humuksenkin tieteellinen mieli on tietysti mennyt puhdistamaan, määritellen sen tarkoittamaan vain maaperän orgaanista, eloperäistä ainetta. Otamme humukseemme mukaan myös mineraalit ja metallit, epäorgaanisen maan.

Luvussa kaksi käsitellään erilaisia tapoja energian kokemiseksi ja käsitteellistämiseksi: ”virtoja”, ”varantoja” ja nykymuotoiselle fossiilikapitalismille ominaista tapaa kurittaa energiaymmärrys ’fossiilisyntaksin’ muotoon. Fossiilisyntaksi näyttäytyy nykysivilisaation hallitsevana energiatajuna ja energian kokemisen tapana, joka asettaa fossiilikapitalismissa elettävät elämät eloa vastaan.

Kolmannessa luvussa kysytään, miksi viimeksi kuluneiden 150 vuoden ainutlaatuisen suuresta energiapanoksesta seuraa nimenomaan ei-inhimillisen luonnon tuho. Mitä on tapahtunut, kun on käynyt niin, että energia ja elämä ovat päätyneet vastakkaisiin leireihin? Näihin kysymyksiin vastaamme tutkimalla modernin energiaymmärryksen ratkaisevaa virhetä hahmottaa energia yksinomaan työkyvyn suureeksi, eksergiaksi, ja punnitsemme modernia energiatajua työhön kykenemättömän energian, anergian, kannalta.

Luvussa neljä käännytään eläimen puoleen, koska eläin on raa’an oireellisella tavalla eksergia-virheen kynsissä ja samoista syistä humistiselle ihmiselle läheisin napanuora kohti moneutuvaa ja defossilisoituvaa eloa. Luku avaa latua asubjektiiiviselle, olennoitumismetafysiikasta luopuvalle posthumanismille.

Viimeinen luku hahmottelee vastausta alussa kysytylle ”elokysymykselle” ja punnitsee tuon vastauksen merkityksiä nykyisille ja tuleville jälkifossiilisille elämäntavoille. Miten jälkifossiilisen elämän perusta voitaisiin ymmärtää sitoutumatta ’ei-inhimillisen’, ’resurssin’ ja ’työkykyisen energian’ kaltaisiin käsitteisiin, jotta tuotanto- ja kulutuskeskeinen maailmanhahmotus voitaisiin jättää omaan arvoonsa?

niin & näin -kirjoissa ilmestynyt

1. MIKKO LAHTINEN (toim.), *Henkinen itsenäisyys*
2. MARTIN HEIDEGGER, *Silleen jättäminen*
3. RALPH WALDO EMERSON, *Luonto*
4. PEKKA PASSINMÄKI, *Kaupunki ja ihmisen kodittomuus*
– *Filosofinen analyysi rakentamisesta ja arkkitehtuurista*
5. QUENTIN SKINNER, *Kolmas vapauden käsite*
6. PERTTI AHONEN, *Vireällä mielellä*
– *Ymmärtämisen ja eettisyyden mielialat*
7. JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE, *Ihmiskone*
8. T. P. USCHANOV, *Wittgenstein in Finland – A Bibliography*
1928–2002
9. MIKA HANNULA, JUHA SUORANTA & TERE VADÉN,
Otsikko uusiksi – Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat
10. TOMMI WALLENIUS, *Filosofian toinen – Levinas ja juutalaisuus*
11. DANIEL JUSLENIUS, *Suomen onnettomuus – De Miseriis Fennorum*
12. MICHEL ONFRAY, *Kapinallisen politiikka*
– *Tutkielma vastarinnasta ja taipumattomuudesta*
13. J. J. F. PERANDER, *Yhteiskunta uutena aikana & muita kirjoituksia*
14. JUSSI BACKMAN, *Omaisuus ja elämä*
– *Heidegger ja Aristoteles kreikkalaisen ontologian rajalla*
15. NICCOLÒ MACHIAVELLI, *Castruccio Castracanın elämä*
16. JUKKA PAASTELA (toim.), *Terrorismi*
– *Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysyjä*
17. LAURI MEHTONEN, *Moderniteetin jäljillä*
– *Tekstejä aistisuudesta, tiedosta ja sivistyksestä*
18. ARTHUR SCHOPENHAUER, *Taito olla ja pysyä oikeassa*
– *Eristinen dialektiikka*
19. JUHA DRUFVA, *Unohdettuja ajatuksia etsimässä*
20. JUHA VARTO & HAKIM ATTAR, *Syvä laulu*
21. JUSSI BACKMAN & MIIKA LUOTO (toim.), *Heidegger*
– *Ajattelun aiheita*
22. KARI VÄYRYNEN, *Ympäristöfilosofian historia*
– *Maaäitimyytistä Marxiin*
23. TERE VADÉN, *Karhun nimi – Kuusi luentoa luonnosta*
24. GUY HAARSCHER, *Tunnustuksettomuus*

25. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Ajatuksia tekniikasta*
26. TAPANI KILPELÄINEN (toim.), *Kääntökirja*
– *Kirjoituksia kääntämisen filosofiasta*
27. MARTIN HEIDEGGER, *Tekniikka ja käänne*
28. SIMONE WEIL, *Juurtuminen*
– *Alkusoitto ihmisvelvollisuuksien julistukselle*
29. MIKA HANNULA, *Suomalaisuudesta – Erään sukupolven tarina*
30. FRIEDRICH NIETZSCHE, *Tragedian synty*
31. EDMUND HUSSERL, *Geometrian alkuperä – Johdanto Jacques Derrida*
32. WILLIAM JAMES, *Pragmatismi*
– *Uusi nimi eräille vanhoille ajattelutavoille*
33. TUUKKA TOMPERI & HANNU JUUSO (toim.), *Sokrates koulussa*
– *Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*
34. JUHA VARTO, *Tanssi maailman kanssa – Yksittäisen ontologiaa*
35. GIORGIO COLLI, *Nietzschen jälkeen – Miten tullaan filosofiksi*
36. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Talvisia merkintöjä kesän vaikutelmista*
37. MIGUEL DE UNAMUNO, *Traaginen elämäntunto*
38. JOYCE CAROL OATES, *Nyrkkeilystä*
39. MARTIN HEIDEGGER, *Esitelmiä ja kirjoituksia osa II*
40. E. M. CIORAN, *Hajoamisen käsikirja*
41. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin matemaattiset seikkailut
42. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin seikkailut tieteen maailmassa
43. OSCAR BRENIFIER, *Keskusteleva opetus*
44. MAUGHN GREGORY, *Filosofiaa lapsille ja nuorille*
45. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Filosofoidaan matematiikasta ja luonnontieteistä
46. JOHN DEWEY, *Taide kokemuksena*
47. PIERRE HADOT, *Mitä on antiikin filosofia?*
48. MARTIN HEIDEGGER, *Mitä on metafysiikka?*
49. ANN MARGARET SHARP, *Nukkesairaala*
50. ANN MARGARET SHARP & LAURANCE JOSEPH SPLITTER,
Kuka minä olen? – Nukkesairaalan opettajanopas

51. SAMI PIHLSTRÖM, *Elämän ongelma – Filosofian eettinen ydin*
52. NORMAND BAILLARGEON, *Älyllisen itsepuolustuksen pikakurssi*
53. BEATE BØRRESEN, BO MALMHESTER & TUUKKA TOMPERI, *Ajattellaan yhdessä – Taitavan ajattelun työkirja*
54. ROGER-POL DROIT, *Filosofoidaan lasten kanssa*
55. LEENA KURKI & TUUKKA TOMPERI, *Väittely opetusmenetelmänä – Kriittisen ajattelun, argumentaation ja retoriikan taidot käytännössä*
56. LUDWIG WITTGENSTEIN, *Ajatusliikkeitä – Päiväkirjat 1930–1932 & 1936–1937*
57. SIMO KYLLÖNEN, JUHANA LEMETTI, NIKO NOPONEN & MARKKU OKSANEN (toim.), *Kiista yhteismaista – Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka*
58. HERBERT MARCUSE, *Taiteen ikuisuus*
59. HEINRICH HEINE, *Romantiikan koulu*
60. MATTHEW B. CRAWFORD, *Elämän korjaajat – Kädentaitojen ja käytännöllisen ammattityön ylistys*
61. TAPANI KILPELÄINEN, *Itsemurhan filosofia*
62. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Etiikan pikkujättiläinen*
63. FRIEDRICH HÖLDERLIN, *Teokset*
64. MICHEL DE CERTEAU, *Arkipäivän kekseliäisyys I – Tekemisen tavat*
65. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Energia ja kokemus – Naftologinen essee*
66. MICHEL FOUCAULT, *Klinikan synty*
67. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Ajattelun pikkujättiläinen*
68. ERMANNO BENCIVENGA, *Olipa toisen kerran – 52 ajattelemisen arvoista satua*
69. VILLE LÄHDE, *Niukkuuden maailmassa*
70. MICHEL DE CERTEAU, LUCE GIARD & PIERRE MAYOL, *Arkipäivän kekseliäisyys 2 – Asuminen, ruuanlaitto*
71. MICHEL FOUCAULT, *Parhaat*
72. PIA HOUNI & PERTTU SALOVAARA (toim.), *Filosofi tavattavissa – Ajatuksia filosofisesta elämästä*
73. VERA TRIPODI, *Sukupuolen filosofia*
74. ROBERTO CASATI & ACHILLE C. VARZI, *Ylittämättömiä yksinkertaisuuksia – 39 filosofista kompakertomusta*
75. EDUARD HANSLICK, *Musiikille ominaisesta kauneudesta – Yritys säveltaiteen estetiikan uudistamiseksi*

76. MESTARI ECKHART, *Jumalallisen lohdutuksen kirja*
77. TAPANI KILPELÄINEN, *Silmät ilman kasvoja – Kauhu filosofiana*
78. DAVID HUME, *Keskusteluja luonnollisesta uskonnosta*
79. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Kulta-aika taskussa*
– *Kirjoituksia Venäjän maasta ja hengestä*
80. STEPHEN TOULMIN, *Argumentit – Luonne ja käyttö*
81. BELL HOOKS, *Rakkaus muuttaa kaiken*
82. GEORGES BATAILLE, *Uskontoteoria*
83. KENAN MALIK, *Monikulttuurisuus*
84. DANI RODRIK, *Globalisaation paradoksi*
– *Miksi globaalit markkinat, valtiot ja demokratia eivät sovi yhteen?*
85. HANNELE HUHTALA, SAMI SYRJÄMÄKI & JARKKO S. TUUSVUORI,
Ajatuspajoista innovaatiokumppanuuksiin. Tapaus Filosofian Akatemia
– *Raportti uusimmasta valmennuskonsultoinnista ja julkisen järjenkäytön ohentuvasta kriittisyydestä*
86. KENAN MALIK, *Moraalin suuntaa etsimässä*
– *Etiikan maailmanhistoria*
87. J. L. AUSTIN, *Näin tehdään sanoilla*
88. EDMUND HUSSERL, *Filosofia ankarana tieteenä*
89. PETER MARSHALL, *Reformaatio*
90. TUUKKA TOMPERI, *Filosofianopetus ja pedagoginen filosofia*
– *filosofia oppiaineena ja kasvatuksena*
91. JUKKA MIKKONEN, *Metsäpolun filosofiaa*
92. FREDRIK LÅNG, *Kuva ja ajatus*
93. JAN-WERNER MÜLLER, *Mitä on populismi?*
94. GRAHAM PRIEST, *Logiikka*
95. ALDO LEOPOLD, *Sand Countyn almanakka ja luonnoksia sieltä täältä*
96. ELIO LUGARESI, *Uni – sikeudet ja vaikeudet*
97. SAMI SYRJÄMÄKI (toim.), *Vapaus*
98. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Elo ja anergia*
99. SARA AHMED, *Tunteiden kulttuuripolitiikka*

Tilaukset
www.netn.fi/kirjat
niin & näin
 PL 730
 33101 TAMPERE